

Rudni, poljoprivredni i energetske resursi Kosova i Metohije bili su tema devetog po redu okruglog stola iz ciklusa „Reintegracija ili razgraničenje - Razgovori o budućnosti Kosova i Metohije“, održanog 27. februara u svečanoj sali Mašinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Učesnici su podsetili na prirodne i energetske resurse koje država na tom prostoru poseduje.

Potrebno je imati u vidu kolika su sirovinska bogatstva i privredni kapaciteti KiM u ukupnim ekonomskim resursima Srbije, kao i infrastruktura u oblasti elektroprivrede i vodoprivrede u koju je Srbija decenijama ulagala.

Kolika su sirovinska bogatstva i privredni kapaciteti Kosova i Metohije u ukupnim ekonomskim resursima Srbije, da li su rezerve sirovina iscrpljene ili eksploatacija nekih retkih metala, čija se svetski značajna nalazišta nalaze u južnoj srpskoj pokrajini, tek predstoji, te koja su značajna infrastrukturna postrojenja u oblasti elektroprivrede i vodoprivrede u koja je Srbija decenijama ulagala. Na ova pitanja odgovore su ponudili akademik Ruske akademije nauka i Akademije inženjerskih nauka Srbije (AINS) dr Slobodan Vujić, ujedno i redovni profesor Rudarsko-geološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu u penziji, te pomoćnik direktora za nauku Rudarskog instituta, prof. dr Slavoljub Lekić s Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Beogradu, zatim dopisni član AINS i saradnik Rudarskog instituta dr Svetomir Maksimović, predsednik Skupštine Udruženja za gas Srbije dr Vojislav Vuletić i mr Novak Bjelić, generalni direktor kombinata Trepča.

Budućnost na radioaktivnom jalovištu

Prof. Slavoljub Lekić je ukazao da poljoprivredne površine zauzimaju 53% površine Kosova i Metohije, šume 42%, dok je ostalo svega 5%.

„Neposredno zaposedanje prostora Kosova i Metohije odvijalo se prvenstveno kupovinom zemljišta, imanja i kuća. U tom smislu zemljište je kao javno dobro postalo roba posebne vrste za koju su važili drugačiji uslovi prometa nego u ostalom delu Srbije. Albanske vođe posebnu pažnju su poklanjale kupovini građevinskog i poljoprivrednog zemljišta pošto su došli do uverenja da brojnost stanovništva nije dovoljna za otcepljenje Kosova i Metohije već je potrebno i vlasništvo nad prostorom.“

„Od dvadesetogodišnjeg boravka evroatlantskih kolonijalnih trupa (SAD, V. Britanija, Francuska, Italija, Nemačka) i njihovog civilnog osoblja ne postoji strašnija kazna. Ostanu li još samo pet godina, Albancima preostaje da se isele ili da nastave da grade budućnost na radioaktivnom jalovištu?“

Potencijali su respektabilni

Da bismo sagledali motive i odgovorili na pitanje da li je rudno bogatstvo razlog otimanja Kosova i Metohije, ne sme se prevideti činjenica, upozorio je u svom izlaganju prof. dr Slobodan Vujić, da je stepen iscrpljenosti mineralnih resursa većine evropskih zemalja veoma visok. S druge strane, ističe, mineralno-sirovinski potencijali Kosova i Metohije respektivni su na globalnom nivou i od velikog ekonomskog značaja za našu zemlju. Profesor je naveo da se u drugoj polovini HH veka na Kosovu i Metohiji godišnje u proseku eksploatisalo 15-20 miliona tona mineralnih sirovina različite vrednosti.

Imajući u vidu da zbog višedecenijskog izostajanja ulaganja u geološka istraživanja sadašnje stanje mineralnih resursa obojenih i plemenitih metala Kosova i Metohije nije pouzdano sagledivo, Vujić je ukazao da procena zasnovana na geološkim indikatorima, iskustvu i saznanjima koja imamo dopušta zaključak da je mineralno-sirovinski potencijal ovog područja veliki.

„Pouzdana vrednosna procena ove proizvodnje nije izvodljiva iz više razloga, pre svega zbog promenljivosti cena berzanskih proizvoda, a to su obojeni i plemeniti metali, uslovljenosti cena mineralnih sirovina kao što je ugalj, te socijalnih, makroekonomskih i političkih interesa i uticaja lokalnih zajednica... No iako se svi doprinosi i koristi ne mogu kvantifikovati, činjenica je da je mineralno-sirovinski kompleks Kosova i Metohije dao ogroman doprinos zapošljavanju, rešavanju socijalnih pitanja, podizanja standarda života, obrazovanja, razvoja putne infrastrukture, urbanizacije, stambene izgradnje i razvoja ekstraktivne industrije.“

Profesor Vujić je podsetio da su do 1999. na Kosovu i Metohiji eksploatisane rude olova, cinka, srebra, zlata, nikla, aluminijuma, hroma, magnezita, azbesta, kaolina, opekarskih mineralnih sirovina, cementnih sirovina, ukrasni i tehnički kamen, termomineralne vode i ugalj. Registrovane su pojave indijuma, germanijuma, galijuma, talijuma, kadmijuma i kalaja.

„Po rasprostiranju i količinama najznačajniji resurs je ugalj, rasprostire se na oko 60% površine teritorije Kosova i Metohije. Prosečna donja toplotna vrednost rovnog uglja je oko 8.000 kJ/kg, procenjene geološke rezerve su 12,5-14 milijardi tona, ili iskazano energetske ekvivalentom 2,37-2,65 milijardi tona nafte. Na sadašnjem nivou potrošnje uglja u Srbiji, eksploabilne rezerve uglja Kosovsko-metohijskog basena bile bi dovoljne za narednih 180-200 godina. Od 1922. do 1999. podzemnom i površinskom eksploatacijom na Kosovu i Metohiji proizvedeno je oko 240 miliona tona uglja, ili iskazano energetske ekvivalentom oko 45 miliona tona nafte.“

Na to da mineralni resursi Kosova i Metohije jesu neosporan, realan i strateški kapital ukazao je i dr Svetomir Maksimović. Izneo je podatak da Srbija zauzima treće mesto po

proizvodnji uglja u Evropi i peto u svetu, te da je do sada iskorišćeno nešto manje od 4% nalazišta uglja u Srbiji.

„Prikaz kosovsko-metohijskog bogatstva u stvari daje suštinski odgovor na pitanje zašto je Kosovo oteto Srbiji. U opštoj otimačini kosovskog bogatstva, a u njoj poseban značaj imaju imponantne rezerve uglja, upletene su već više decenija iste države, samo su se 'moćni' pojedinci promenili. Suštinski zaključak za nas je da se ni po koju cenu ne sme razmišljati o podeli Kosova i Metohije jer će nas to trajno pratiti bez mogućnosti korekcije. Srbija ne sme da se odrekne svoje teritorije i svog bogatstva jer bi to prouzrokovalo tešku optužbu budućih generacija, imajući u vidu šta smo im nepromišljenom odlukom oduzeli.“

Ekonomska moć srednjovekovne Srbije

Prof. dr Slobodan Vujić istakao je činjenicu da je zahvaljujući rudarstvu postavljena materijalna osnova izgradnje i razvoja srednjovekovne srpske države, ali je istu funkciju rudarstvo imalo posle Drugog svetskog rata u obnovi i izgradnji opustošene zemlje. Na prostoru od Leposavića do Prištine i Novog Brda, geološka prošlost ostavila je u nasleđe brojna ležišta ruda obojenih metala, pa na ovom rudosnom području tradicija eksploatacije ruda olova, cinka, srebra i zlata doseže do rimskog doba i srednjovekovne Srbije.

„Slobodan sam da kažem da nije bilo rudarstva, danas Srbija ne bi imala toliko manastira i manastirskih riznica. Novo Brdo, gde je kopano glamsko srebro, skuplje zbog sadržaja zlata, i Brskovo prednjačili su u darovima. Prema zapisima iz tog vremena godišnji prihod rudnika Novo Brdo iznosio je 120.000–200.000 dukata. Ovaj podatak govori o Novom Brdu, ali i o ekonomskoj moći rudarstva srednjovekovne Srbije. U najezi Turaka i odmeravanju snaga u borbama s njima do punog izražaja dolazi organizovanost, snaga i ugled Novog Brda. Turcima je trebalo oko pola stoleća za osvajanje teritorije srednjovekovne Srbije, a za osvajanje Novog Brda 32 godine. To govori o osmišljenosti odbrane, znanju, opremljenosti, veštini upravljanja, o organizovanosti, hrabrosti i materijalnoj moći Novog Brda, u širem smislu to su atributi srednjovekovnog srpskog rudarstva.“

Tri okupacije trepče

O Trepči kao faktoru ekonomskog i društvenog razvoja Metohije s Kosovom i srpske države zapaženo izlaganje je imao mr Novak Bjelić.

Kao dugogodišnji direktor Trepče, privrednog giganta Jugoslavije, Bjelić je napravio presek i pokazao da je ovaj rudarsko-topioničarski kombinat vekovima bio faktor ekonomskog i društvenog razvoja Metohije s Kosovom i srpske države. Podsetio je da prvi pisani trag o Trepči datira iz 1303. godine, i da se prva zabeležena obustava proizvodnje vezuje za 1455.

kada je turski sultan Mehmed II zauzeo kombinat.

Druga okupacija Trepče, Metohije s Kosovom i Srbije u okviru Jugoslavije, odigrala se u vreme Drugog svetskog rata od strane Hitlerove Nemačke i njegovih saveznika. Treća okupacija u istoriji njenog postojanja usledila je 2000. godine, kao posledica brutalnog kršenja Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti, kada Trepča prestaje s radom.

„Rad nastavljaju dva rudnika sa jednom flotacijom (fabrika za preradu rude): rudnik Belo Brdo sa flotacijom kod Leposavića, u podnožju planine Kopaonik, i rudnik Crnac, na obronku planine Rogozna prema Novom Pazaru.“

Precizne podatke o poslovanju Trepče od 1930. do 2000. izneo je Vujić napominjući da je u Trepči u tom periodu proizvedeno oko 36 miliona tona rude s prosečnim sadržajem olova 5,9%, cinka 3,9% i srebra 85 g/t. Proizvedeno je 2.143.515 tona olova i 1.414.975 tona cinka. Prosečna godišnja proizvodnja bila je 514.552 tona rude.

„U poslovnom sistemu Trepče na Kosovu i Metohiji su dve grupe rudnika, na jugu Ajvalija, Kišnica, Badovac i Novo Brdo sa zajedničkom flotacijom u Badovcu kapaciteta 600.000 tona rude godišnje, a na severu Belo Brdo, Crnac, Žuta Prlina i Koporić, s flotacijom u Leposaviću projektovanog kapaciteta 350.000 tona rude godišnje. Na lokacijama ovih rudnika podzemna eksploatacija izvodi se s prekidima od rimskog doba i srednjeg veka do danas. Posle Drugog svetskog rata ovi su rudnici proizveli oko 20 miliona tona rude.“

Vujić je izneo i interesantnu procenu da je u periodu od Drugog svetskog rata do kraja 20. veka investirano preko 10 milijardi dolara na Kosovu i Metohiji u geološka istraživanja, otvaranje, opremanje i razvoj rudnika, nabavku opreme i mašina, uvođenje novih tehnologija, izgradnju infrastrukturnih i logističkih rudničkih sistema, izgradnju flotacija, separacija, postrojenja za čišćenje i preradu uglja, postrojenja za gasifikaciju uglja, izgradnju internih puteva, napojnih elektroenergetskih sistema, regulaciju vodnih tokova i zaštitu rudnika od voda itd... U sklopu ovih investicija su i prateća ulaganja neophodna za pokretanje rudničke proizvodnje, kao što su izgradnja železničke, putne, stambene i vodoprivredne infrastrukture, ulaganja u zdravstvo, školstvo, kulturu, nauku, zaštitu životne sredine, arheologiju, izdavačku delatnost, sport.

Učesnici devetog Okruglog stola složili su se da resursi Kosova i Metohije jesu neosporan strateški kapital. Prihvatanjem „brzog rešenja“, koje podrazumeva eksplicitno priznavanje nezavisnosti cele ili najvećeg dela sadašnje Pokrajine, upozorili su, Srbija bi se trajno lišila svojine na sopstvenoj teritoriji. Bila bi to nenadoknadiva šteta.

Gasifikacija kosmetskog lignita

Dr Vojislav Vuletić iz Udruženja za gas Srbije rekao je da je Republika Srbija, u ranijem periodu, razvijala svoju južnu pokrajinu projektima poput izgradnje postrojenja za gasifikaciju uglja u Obiliću, kraj Prištine, a koje je s uspehom proizvodilo gas za energetske potrebe potrošača u Srbiji i Makedoniji.

„Fabriku azotnih đubriva Kombinata 'Kosovo' činila su postrojenja za sušenje i klasiranje lignita, toplana za proizvodnju električne i toplotne energije, postrojenja za razlaganje vazduha, kao i postrojenja za gasifikaciju uglja. Postrojenja za sušenje i klasiranje uglja pripremala su i popravljala kvalitet lignita za potrebe toplane i postrojenja za gasifikaciju uglja. Toplana je proizvodila električnu energiju i vodenu paru za potrebe postrojenja za gasifikaciju. Postrojenje za razlaganje vazduha izdvajalo je azot i kiseonik iz vazduha. Azot je bio potreban za sintezu amonijaka u azotari a kiseonik za gasifikaciju uglja u gasogeneratorima. Predviđena godišnja proizvodnja azotnih đubriva bila je 300.000 tona. Postrojenje gasifikacije lignita u Obiliću imalo je proizvodni kapacitet od 90.000 m³/h sirovog generatorskog gasa. Za proizvodnju 90.000 m³/h sirovog gasa utroši se 80 t sušenog lignita, 9.900 m³ kiseonika čistoće 96% i 65 t pregrejane vodene pare.“

Izvor: novosti.rs